

נחל שיח:

רקע: נחל שיח:

נחל שיח הקצר הוא היפה בגיאיות של חיפה. יש כאן כמעט הכל: בהליכה של שני ק"מ בלבד נפגוש שני מעיינות שופעים, בריכות המתאימות לטבילה, בוסתן נאה, אתר ארכיאולוגי מרשים, מערה (סגורה למבקרים), נוף לים, מחשופי סלע לבנים וציוריים, ואפילו פריחה ייחודית בדמות חלבולב השיח הגדל בישראל רק באזור זה. המסלול המלא בוצע בשנת 2011. בשנת 2018 בוצע חלקו התחתון של המסלול בין שער ברוש לעין משוטטים.

איך להגיע:

המסלול מתחיל ברח' לוטוס בחיפה, מול בית מס 3.

למגיעים ברכב פרטי, כיוון שרח' לוטוס הוא חד-סטרי, יש לגשת משדרות מוריה דרך רח' וולפסון וממנו פנייה שמאלה בכיכר לרח' לוטוס. לאחר כ- 200 מ' נראה שלט הכוונה חום למסלול נחל שיח.

בתחבורה ציבורית, נוח לגשת למסלול משדרות מוריה. יש לרדת בתחנות האוטובוס הסמוכות לשכונת כרמליה (מפגש שדרות מוריה ורח' צפרירים).

מכאן נלך כ- 250 מ' ברח' צפרירים (בדרך חולפים לצד בית כנסת "אוהל שם", בחזיתו מעל לכניסה יש קישוט נאה בצורת ויטראז'), ופנייה ימינה לרח' לוטוס, בו נלך עוד 150 מ' עד לשלט ההכוונה החום לנחל שיח.

נקודת הסיום סמוכה לשער ברוש בבית הקברות שדה יהושע (כפר שמיר), דרומית לשכונת נווה דוד.

כדי להגיע ברכב לנקודת הסיום, יש לחזור לשדרות מוריה, ולרדת ברח' דרך הים ולאחר מכן להמשיך ברחוב אצ"ל. קצת לפני שדרות ההגנה (כביש החוף), יש לפנות ברמזור שמאלה, לרחוב המלך דוד. לאחר כ- 300 מ' נפנה שמאלה לרח' המלך עוזיהו ולאחר מכן ימינה, לרח' המלך שלמה. ניסע לאורך רח' המלך שלמה עוד כק"מ עד הגעה לחנייה בפתח נחל שיח.

מרחק הנסיעה בין נקודות ההתחלה והסיום הוא כ- 7 ק"מ (מומלץ להגיע תחילה לנקודת הסיום ולהשאיר בה רכב אחד).

בנקודת הסיום נמצאת תחנת אוטובוס (יש לברר מראש את לוח הזמנים של האוטובוסים).

לפי השילוט באתר, הקווים שעוצרים בתחנה (נכון למאי 2018) הם 3, 43 ו-114.

עד לרח' ,למעוניינים במסלול מעגלי, ניתן לעלות מעין שיח בשביל נחל אזוב. אופקים ממנו הליכה חזרה לנקודת ההתחלה

תיאור מסלול הטיול:

נרד מעט בשביל סלול (רחוב צדקיהו) ולאחר 30 מ' נפנה ימינה במדרגות, ונעבור מימין לגני ילדים. אחרי 50 מ' נחלוף מתחת לגרם מדרגות מוגבה המקשר את הרחוב עם מרכז הפיס, נפנה שמאלה ונלך מעט לצד מרכז הפיס, בקצהו נפנה ימינה לשביל בחורש הטבעי.

ולוטם בחורש יש צמחייה מגוונת. עצי אורן ירושלים ואלון מצוי, שיחי לוטם שעיר מרווני, קידה שעירה (פורחת בסוף החורף ובעלת עלים תלתניים קטנים), רתמה קוצנית (שיח דומה לקידה שעירה, אולם פורח בתחילת הקיץ, וגדל בארץ רק בכרמל), ואלת המסטיק, וכן מגוון מטפסים – זלזלת הקנוקנות, קיסוסית קוצנית, פואה מצויה ואספרג החורש.

השביל יורד דרך משטחי סלע (עליהם נרשם גרפיטי המפנה לשביל הליכה מסומן "פרטיזנית" לגן יפתח, ברח' רענן) וחולף לצד ריכוז צמחייה פולשת – עץ קוצני של פרקינסוניה שיכנית ועשבי "כובע הנזיר" הבולטים בפריחה כתומה. נעבור מסך נאה של זלזלת ונגיע לפינת מנוחה בצל אלונים גדולים ויפים. במקום הותקנה נדנדה מאולתרת (לא בהכרח בטיחותית, והשימוש באחריות המשתמשים בלבד).

השביל ממשיך קטע קצר בגדה הצפונית, לעיתים בסיוע מדרגות עץ. קטע זה מוצל ונעים להליכה בכל ימות השנה. גזע אורן שנפל על השביל יחייב אותנו לעבור מעליו או לעקוף, לפני החזרה לאפיק הנחל.

מחשוף סלע לבן בגדה הצפונית נותן רמז קל לצפוי לנו בהמשך. באזור זה והלאה, בולטים במדרון הצפוני שיחים רבים של רתמה קוצנית.

נמשיך ונרד בערוץ. השביל טרשי ומחייב הליכה זהירה. עם הגיענו למפגש ערוצי הנחל, נפתח חלון לים הכחול אך גם למלון מרידיאן – מפגע נופי שהוקם למרות התנגדות ארגוני הסביבה בזמנו.

המעוניינים לראותו יזהו. במפגש הערוצים של נחל שיח נמצאים שרידי כבשן סיד שביל קצרצר הפונה שמאלה (דרומה) כ-15 מ' לפני המפגש. מתקנים מסוג זה היו נפוצים מאד בארץ עד לראשית המאה ה-20, ובהם יוצר סיד ע"י שריפת סלעי גיר. כחומר הסקה שימשו בד"כ צמחי סירה קוצנית.

מיידי לאחר מפגש הערוצים, נחלוף לצד עץ חרוב בעל מספר גזעים. זוהי פינה נוספת המומלצת למנוחה, לפני קטע חשוף. המשך הדרך הוא בשביל עתיק עם קירות תמך, בגדה הדרומית של הנחל, כאשר מעלינו נמצאת מערכת טראסות יפה.

הראשון בין שני, עץ זית ושדרת ברושים יסמנו לנו את מקומו של עץ משוטטים מעיינות שנפגוש בטיול. המעיין נובע מתוך מערה קטנה בתחתית המצוק מדרום (משמאל) לשביל, והמים מתנקזים לבריכת אבן קטנה. ניתן לטבול הן בתוך המערה (מים קרים, עומק המים כ- 1.2 מ') והן בבריכה החיצונית (עומק המים כמטר). מי המעיין אינם ראויים לשתייה מחשש לזיהום.

שם המעיין מנציח את "אגודת המשוטטים", אגודה שהוקמה בשנת 1916 ע"י המורה החיפאי פנחס כהן, וחבריה שנהגו לטייל ברחבי הארץ היו חלוצי תרבות הטיול בישראל. בערבית נקרא המעיין עין אל פרג' (מעין הישועה).

לצד המעיין גדלים שני עצי רימון, וכן שרכי שערות-שולמית. זוהי פינה נעימה למנוחה.

ממש מול המעיין יורד שביל קצר וחוצה את הנחל בגשרון לגדה הצפונית. כאן נראה מערה עם דלת נעולה, ומעליה קומה נוספת עם חלון נעול. זוהי מערת שיח, הידועה המערה מקודשת למסדר הנזירים הכרמליתים, בשל "מערת קומותיים" גם בכינוי אמונתם שבנחל שיח התגוררו ופעלו הנביאים אליהו ואלישע.

מכאן ואילך נראה לאורך מדרונות הנחל שיחים גדולים ומרשימים של חלבוב השיח. מין זה גדל בארצות מזרח הים התיכון, אולם בארץ קיים רק בשטח מצומצם באגן הנחלים שיח ואזוב. בקיץ עומד החלבוב בשלכת, והשיחים האדומים פוטוגניים במיוחד. אם פיספסנו את שיחי הרתמה במעלה המסלול, נוזה אותם בקלות באזור זה של המדרון.

עצי תות שחור מזמינים אותנו (באביב ובתחילת הקיץ) להישאר עוד קצת במכלול המעיין. אחרי התותים, נגיע למזלג שבילים. השביל המסומן יורד לכיוון האפיק, אך כאן נמצאים. קודם מומלץ להמשיך ישר ולהגיע לאתר העתיקות חורבת מנזר שרידיו המרשימים של מנזר השייך למסדר הכרמליתים. המתחם כולל שלושה חלקים, במזרח שרידי כנסיית המנזר שנשמרו יחסית, בתווך מבנה מודרני נעול המשמש כקפלת תפילה לא פעילה, ובמערב שרידים נוספים של מכלול המנזר, הנמצאים בסכנת התמוטטות ואין לגשת אליהם. המנזר הוקם בתקופה הצלבנית (במאה ה-13) וחרב עם התפוררות הממלכה הצלבנית. עם חידוש פעילות הכרמליתים בכרמל, הם העתיקו את פעילותם לאזור ראש הכרמל (סטלה וקרן כרמל (מוחרקה). מאריס)

מנקודה זו יש מבט מרשים לים, ואילו מצפון לנחל נראים בתי שכונת כבאביר והמסגד המרשים בעל שני הצריחים. תושבי שכונה זו שייכים לפלג האחמדי באיסלאם, פלג המתנגד לג'יהאד בכוח הזרוע. השכונה הייתה בעבר כפר עצמאי, שנשמע בעיר.

נחזור לשביל המסומן ונרד עימו מערבה. בדרכנו נחלוף למרגלות מצוק סלע לבן ומרשים בגדה הצפונית. מצוק זה בנוי קירטון ובו משובצים סלעי צור – תופעה הבולטת בארץ בעיקר בראש הנקרה ובמספר אתרים בכרמל. בקטע זה של השביל פורחת בתחילת האביב נורית אסיה.

המעייין עצמו נובע. השביל הופך לכביש תלול, ולאחר ירידה קצרה נגיע לעין שיח במדרון שמימין לכביש, וצינור קצר מזרים את מימיו לתעלה ובריכה רדודה. לצד הבריכה יש מרבד "דשא" (זיף-נוצה חבוי, מין פולש) ושיחי טיון דביק.

בבריכה ובתעלה בולטים חלזונות מים שחורים – שחריר הנחלים. אמונה לא מבוססת בקרב המטיילים מניחה שמים בהם קיימים שחרירים, הם ראויים לשתייה. הדבר אינו נכון, וחלזונות אלו קיימים גם במים מזוהמים במקצת.

בנקודה זו מתפצל דרומה שביל מסומן אדום, המושך מערבה ולאחר מכן דרומה דרך מורדות הכרמל, לעבר נחל אזור.

במדרונות הנחל התלולים בולט ריכוז צפוף ויפה של חלבולב השיח (בעיקר מצפון לנחל).

נראה בוסתן עזוב, -הליכה קצרה מהמעייין במורד הדרך, תוביל אותנו לבוסתן כיאט תעלות השקאה ובריכות אגירה, שאחת מהן קולטת את מי עין שיח (לעיתים הבריכה ריקה). בוסתן זה הוקם בתחילת המאה ה-20 ע"י משפחת כיאט, משפחה ערבית-נוצרית שהייתה מהמשפחות העשירות והחשובות בחיפה בתקופת המנדט, ובניה גרים בחיפה עד היום. הבוסתן, בשטח 6.5 דונם, עבר לבעלותה של עיריית חיפה 'במהלך שנות ה-70'.

.

לאחר שנים רבות של הזנחת המקום, נעשים מאמצים לשיקומו ע"י תושבי האזור. לצד הבוסתן נטועים הרדופים תרבותיים הפורחים בקיץ.

בהן ניתן להגיע, מדרגות כבאביר - מאזור הבוסתן עולה צפונה גרם מדרגות תלול לשכונת כבאביר ולצפות על המסגד המרשים (מצבן התחזוקתי של המדרגות ירוד, וניתן לגשת לשכונה גם בשביל לא מסומן המטפס מעין שיח "באלכסון" ומגיע לראש המדרגות).

אנו נמשיך עם הסימון השחור, נחלוף על פני מספר מבני מגורים ונגיע לרחבת חנייה ברח' שלמה המלך, לצד בית הקברות שדה יהושע.

אפשרויות נוספות:

ניתן להפוך את המסלול למעגלי, ולחזור לנקודת ההתחלה דרך נחל אזור.

באפשרות זו אורך המסלול כ- 4.5 ק"מ (תוספת 2.5 ק"מ הליכה בסימון האדום וק"מ נוסף הליכה עירונית מרח' אופקים לרח' לוטוס).

גם באפשרות זו מומלץ לרדת מעין שיח עד לבוסתן כיאט ולחזור (מה שמוסיף כחצי 'ק"מ, ובסה"כ 5 ק"מ). אופציה זו כרוכה בעלייה מצטברת של כ- 200 מ

.

לשם כך, נרד מעין שיח עד. ניתן גם לבצע מסלול מעגלי ארוך יותר, דרך נחל עמיק רח' שלמה המלך, נפנה ימינה ברח' שלמה המלך וננווט את דרכנו לסוף מסלול נחל עמיק, בו נעלה חזרה לרכס הכרמל. אופציה זו מומלצת בעיקר בחורף ובאביב, וכרוכה בעלייה מצטברת של כ- 250 מ' (עד לשדרות מוריה).

פריחה ומוקדי עניין עונתיים:

לאורך המסלול, ובעיקר בשטחים החשופים, יש פריחה עונתית מגוונת.

ועירית גדולה בחודשים ינואר-פברואר פורחות לאורך המסלול רקפת מצויה.

בין עין משוטטים ועין שיח, במרץ פורחת בקטע קטן במסלול נורית אסיה.

באפריל - פריחת דם-המכבים האדום.

במאי והלאה - פריחת שיחי רתמה קוצנית הניכרים בפריחתם הצהובה (בעיקר במדרון הצפוני, במעלה ובמרכז הנחל), וחלבולב השיח הניכר בשלכת הקיץ האדומה (בעיקר באזור שבין עין משוטטים למדרגות כבאביר).

בחודש יוני, עצי התות השחור ליד עין משוטטים שופעים פירות טעימים.

בחודשים יוני-יולי - פריחת קורנית מקורקפת בין חורבת מנזר ועין שיח.

במפגש יובלי נחל שיח ובאזור סוף המסלול באוגוסט-ספטמבר - פריחת חצב מצוי. (במדרון מצפון לשביל ומעל בית הקברות שדה יהושע)

בין צמחי התבלין, ניתן לפגוש במסלול בעיקר מרווה משולשת וצתרה ורודה (מינים מוגנים, האסורים בקטיף).

שירותים למטיילים:

תחילת המסלול נמצאת במרחק של מספר דקות הליכה משדרות מוריה, בהן יש מגוון חנויות ושירותים למטיילים.

ניתן לחנות בסוף המסלול, ובתחומי בית הקברות יש אפשרות למילוי מים (בשעות הפתיחה).

הערות ואזהרות:

- הבריכות בבוסתן כיאט ובעין משוטטים אינן אתרי רחצה מוסדרים. יש כיום אפשרות לרחצה בהן באחריות המבקרים בלבד, וללא שירותי הצלה כלשהם.

- לא תמיד יש מים בבריכות בוסתן.
- אין לשתות ממי המעיינות בשל חשש לזיהום.
- סכנת התמוטטות באתר העתיקות. אין לטפס על קירות במתחם.
- המסלול עובר בקטעים קצרים של משטחי סלע וירידות תלולות, ולכן מומלץ להימנע מטיול בו בימים גשומים או מיד אחריהם (חשש להחלקה).

